

Zdeněk Máčka

20051 Geomorfologie (13)

Tektonická a strukturní geomorfologie

Strukturní geomorfologie pevnin

Okruhy řešených problémů

VLASTNOSTI HORNIN

litologie

geomorfologická
hodnota hornin

ÚLOŽNÉ POMĚRY HORNIN

Reliéf na horninách:

- (sub)horizontálních
- ukloněných
- zvrásněných
- rozlámaných

STŘÍDÁNÍ HORNIN

monotónní

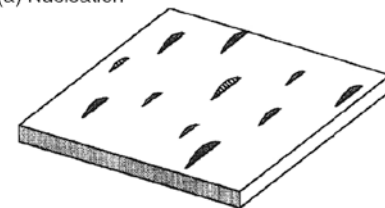

pestré
regiony

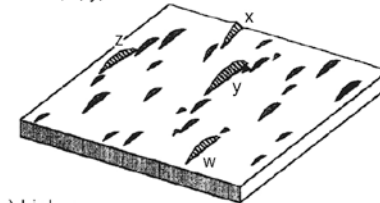
EPEIROGENEZE OROGENEZE

neotektonika

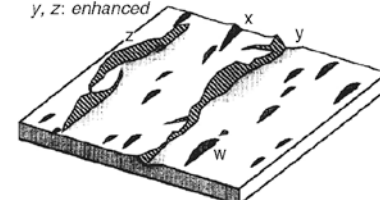
(a) Nucleation

(b) Enhanced growth
w, x, y, z: enhanced

(c) Linkage
*w, x: inactive
y, z: enhanced*

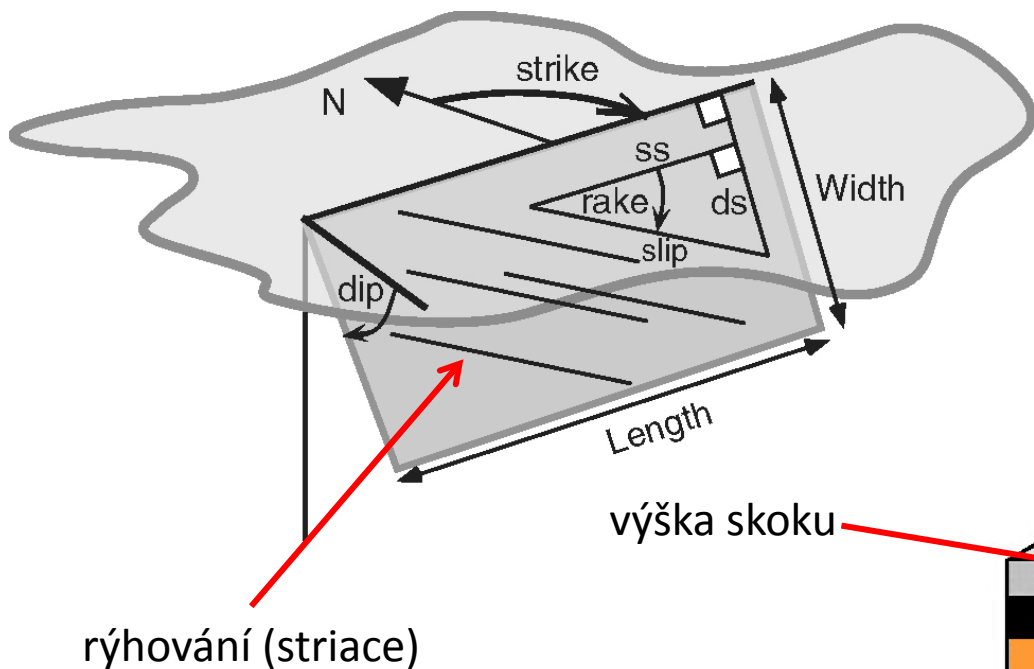

ZEMĚTŘESENÍ

SOPEČNÁ ČINNOST

Zlomová tektonika

Geometrie ukloněné zlomové plochy

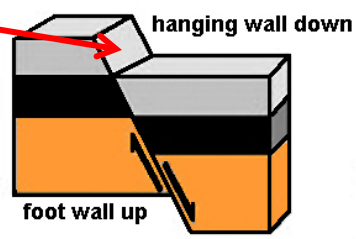

Tektonické zrcadlo, lužický zlom

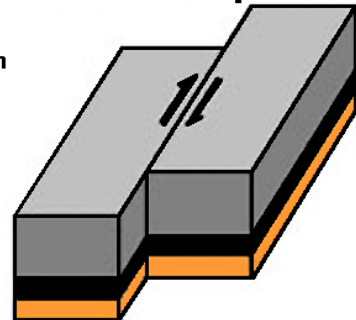
rýhování (striace)

výška skoku

normal fault

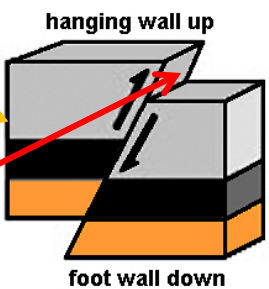

strike-slip fault

> 60° zdvih
30 – 60° přesmyk s.s.
< 30° násun

reverse fault

thrust fault

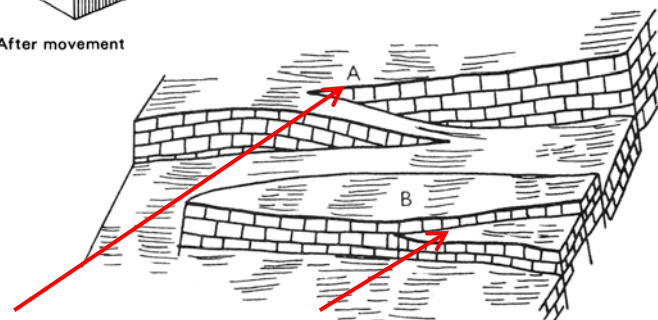
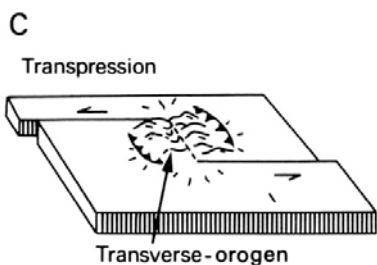
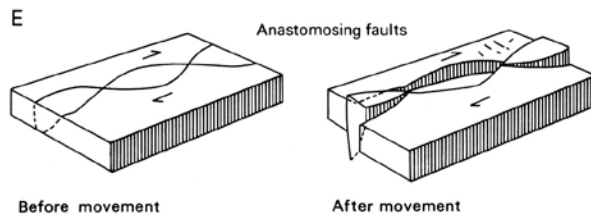
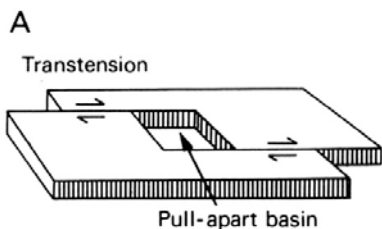
výška zdvihu

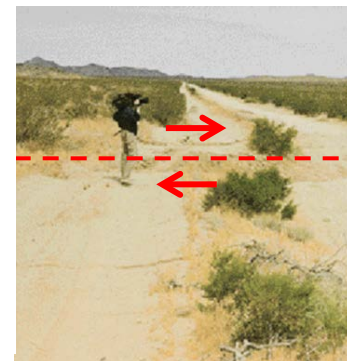
Zlomy (dislokace)

zlomy s rotací

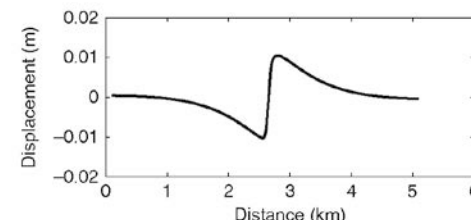
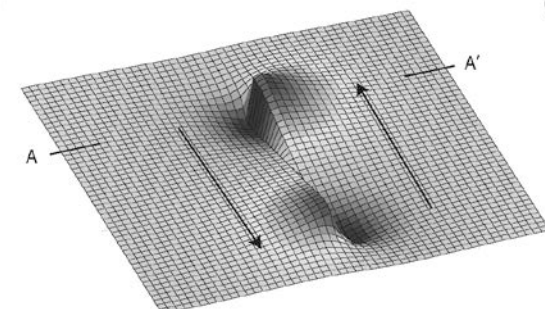
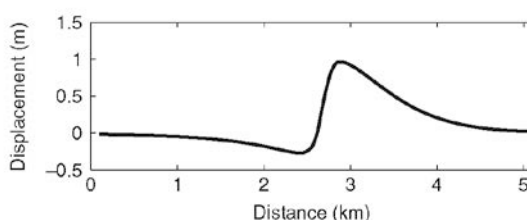
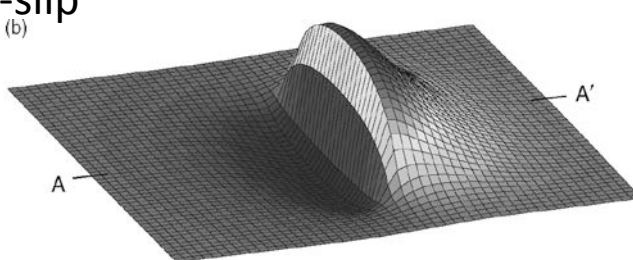
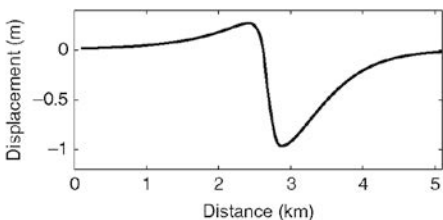
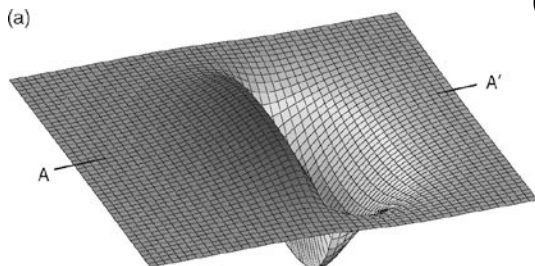

en echelon rozvětující se

HORIZONTÁLNÍ POHYB
strike-slip

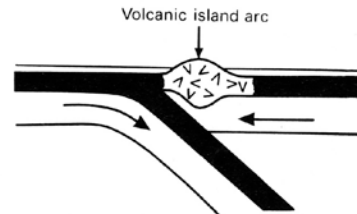
VERTIKÁLNÍ POHYB
dip-slip

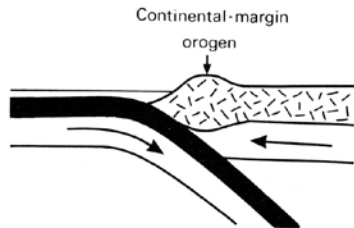
Tektonická geomorfologie deskových rozhraní

Konvergentní okraje

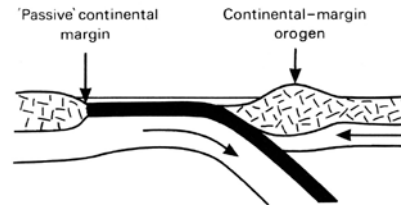
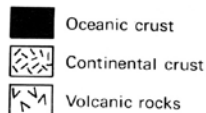
- setrvalá subdukce

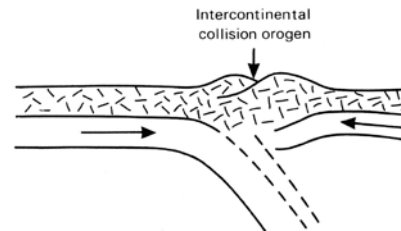
Intra-oceanic island arc

Continental-margin orogen

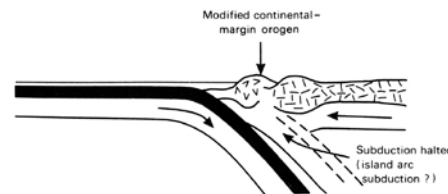
Precondition to continental collision

Continental collision

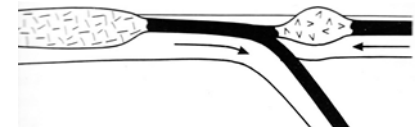

Precondition to island arc-continent collision

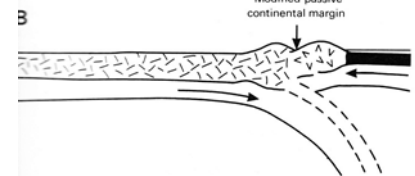

Island arc-continent collision

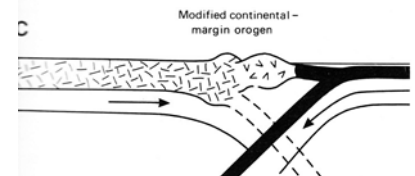
- kolize
interkontinentální
ostrovní oblouk-kontinent
kontinent-ostrovní oblouk

Precondition to continent-island arc collision

Continent-island arc collision-subduction halted

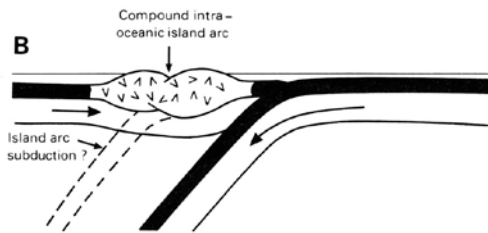
Modified continental-margin orogen

- kolize

ostrovní oblouk-ostrovní oblouk

Precondition to island arc collision

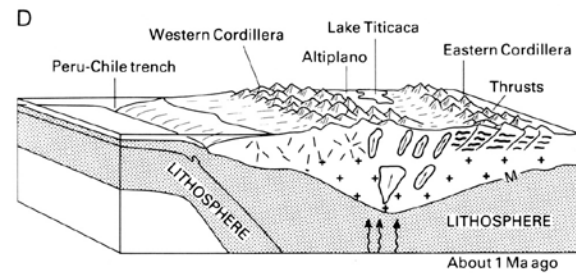
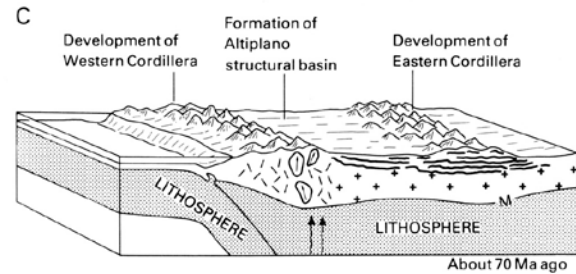
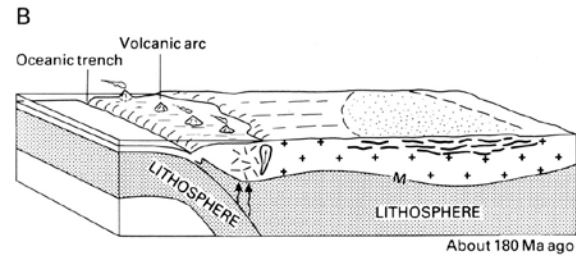
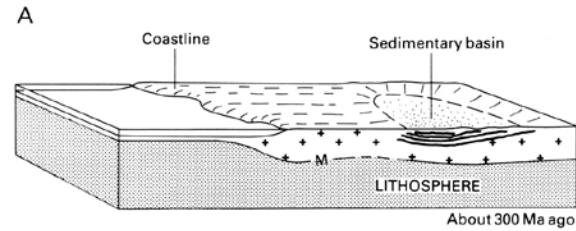
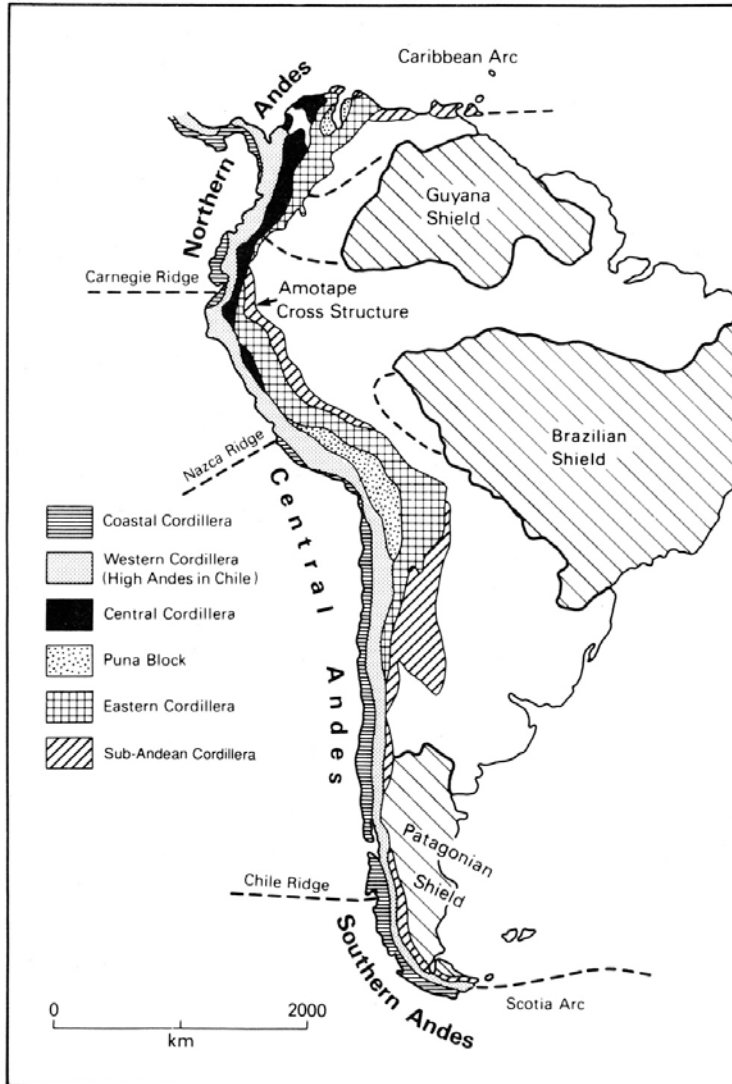
Island arc collision with closure of one subduction zone

Island arc collision with partial polarity reversal of subduction

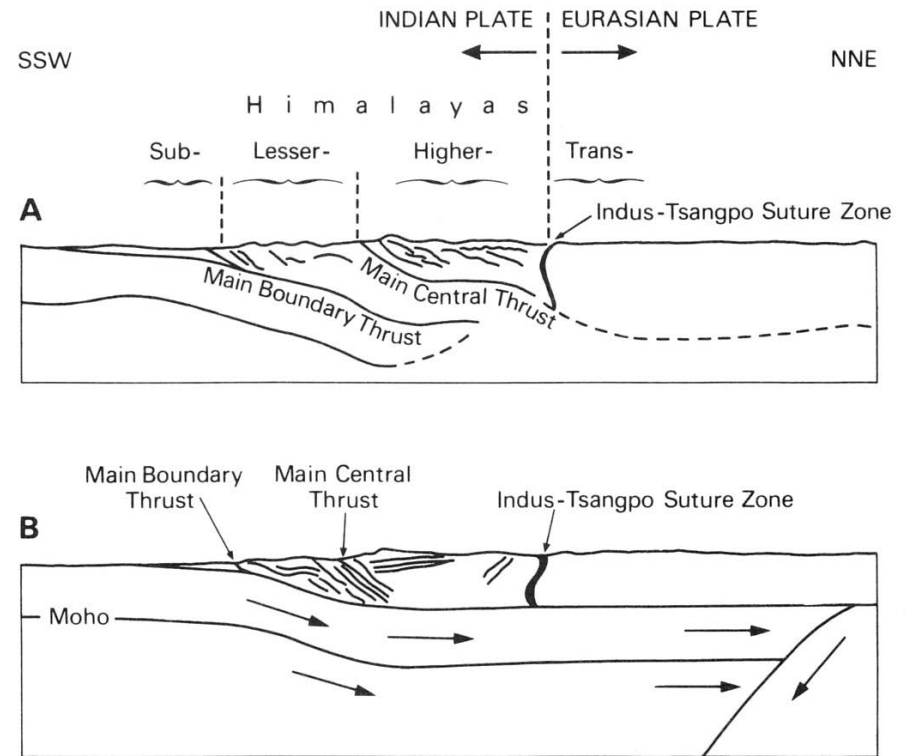
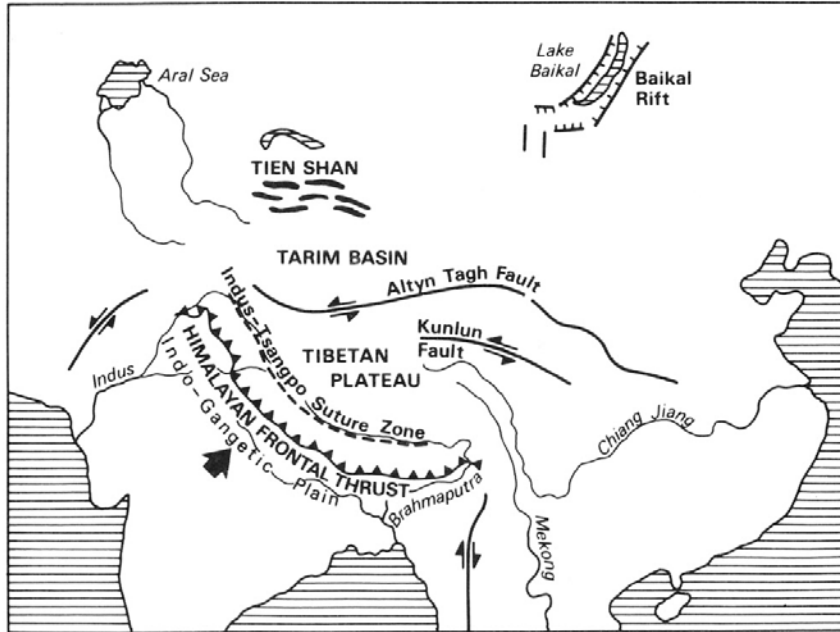
Setrvalá subdukce při okraji kontinentu

Vývoj And

Interkontinentální kolize

Vývoj Himálaje

Tektonická geomorfologie vnitřních částí desek

Příklady tvarů uvnitř desek:

- rozsáhlé, vysoko položené plošiny (Afrika)
- pánve (Austrálie, Afrika) – bezodtoké, odvodňované
- vnitrodeskový vulkanizmus

Pasivní kontinentální okraje: riftové, střižné; *velké escarpmenty*

Mechanismy epeirogeneze:

- termální model (horké skvrny)
- počet: 40 – 100; prohřívání nebo průnik magmatu

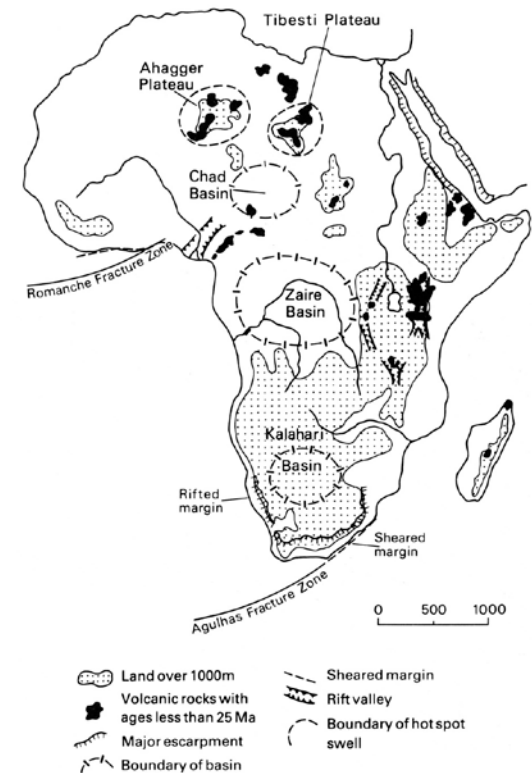
- fázové změny

eklogit ($3,4 \text{ g/cm}^3$) → bazalt (3 g/cm^3)

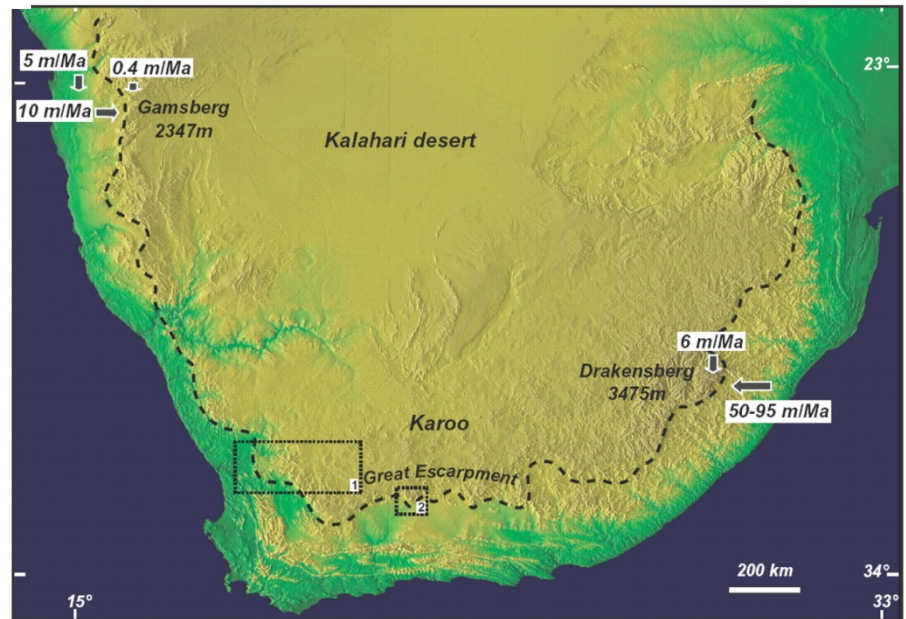
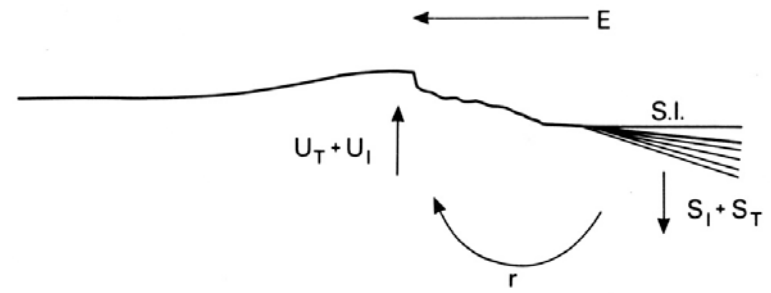
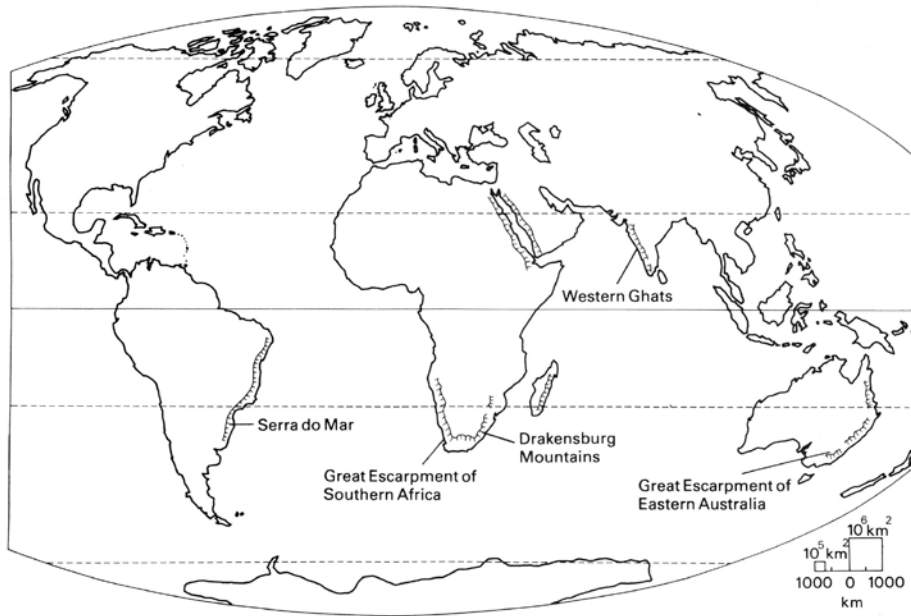
11,25 → 12,75 km (zdvih 1500 m)

- mechanický model

odlehčení: vypaření jezer, deglaciace; denudace

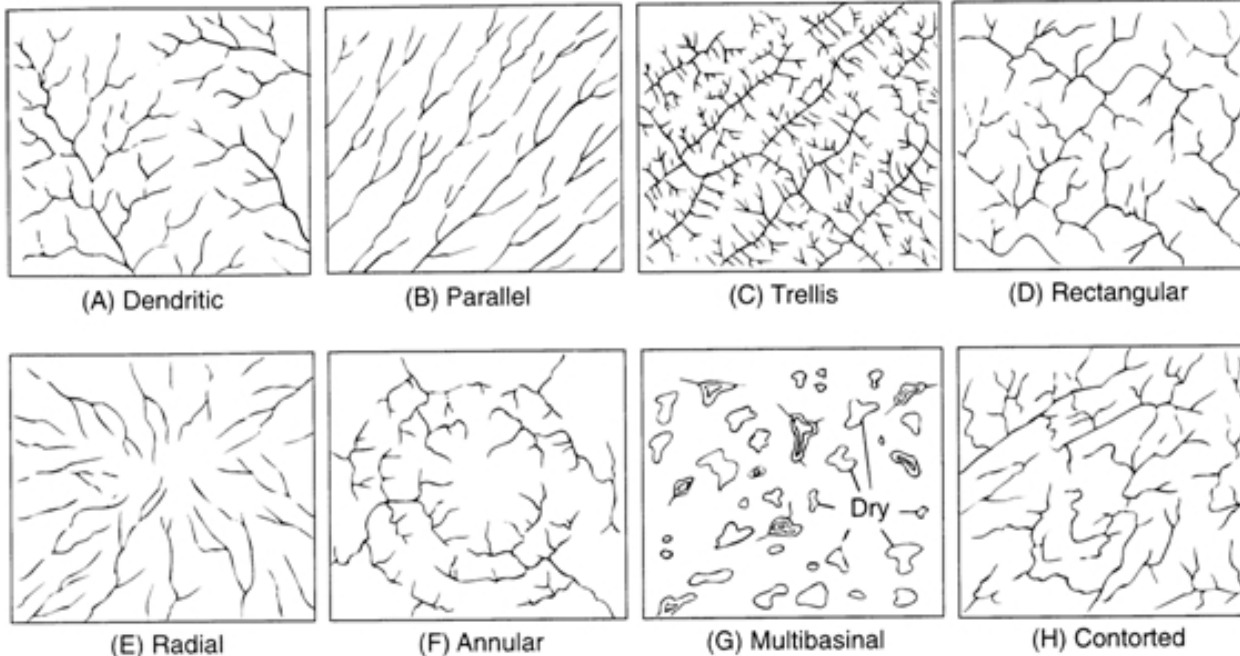

Pasivní okraje – escarpmenty

Tektonika a říční síť

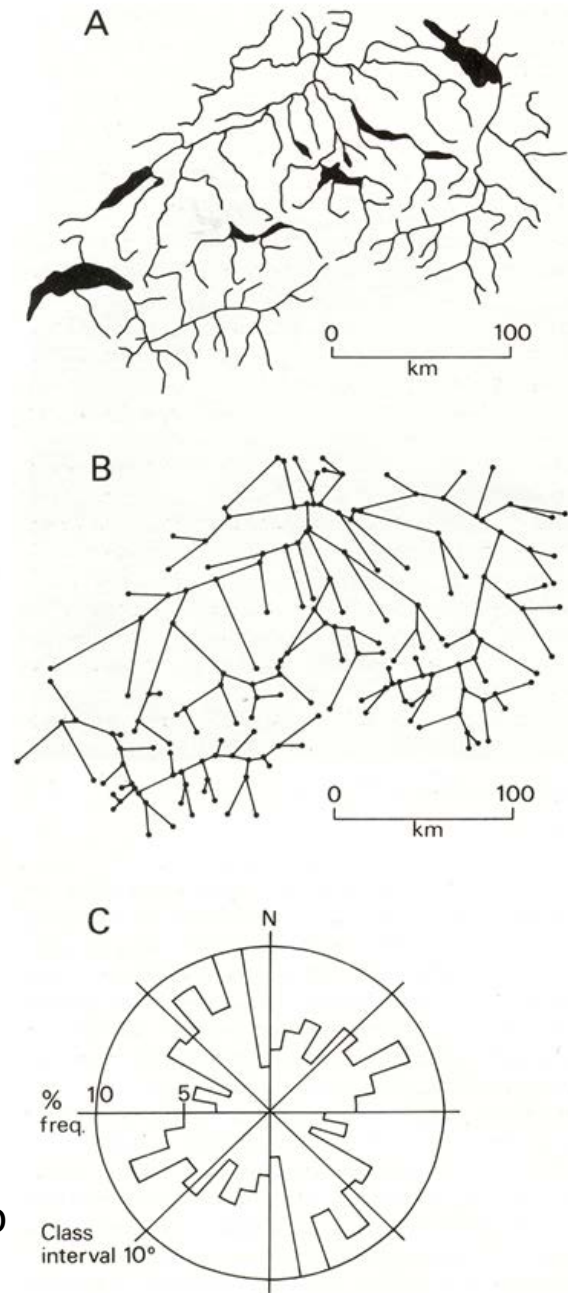
Pasivní tektonická (strukturní) kontrola

Půdorysné typy říční sítě

Puklinové systémy

Vztah mezi puklinatostí a orientací říční sítě, Švýcarsko (Scheidegger, 1979)

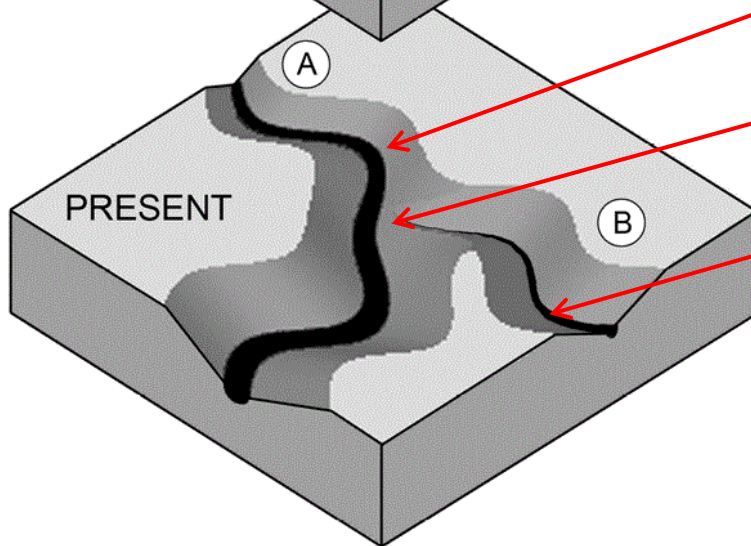
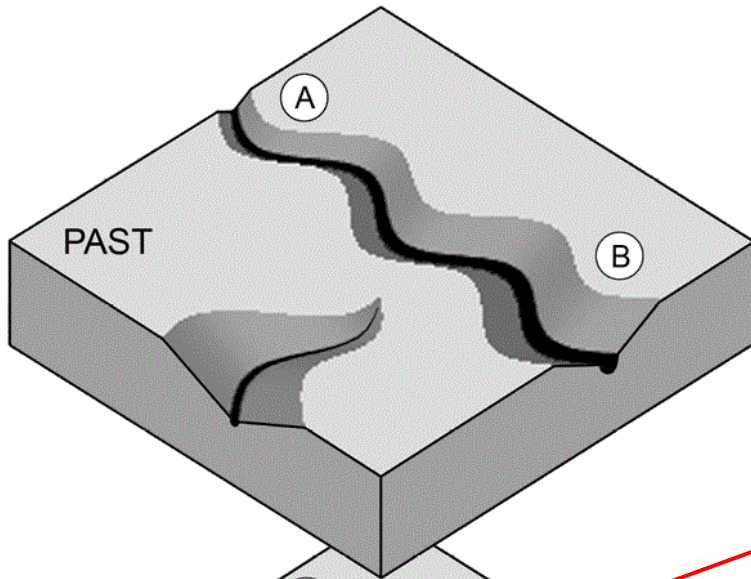
Říční pirátství

RIVER CAPTURE

Proces překřížení a načepování toku jiným agresivnějším tokem

Rychlejší eroze agresivního toku:

- větší sklon
- větší průtok
- v méně odolných horninách

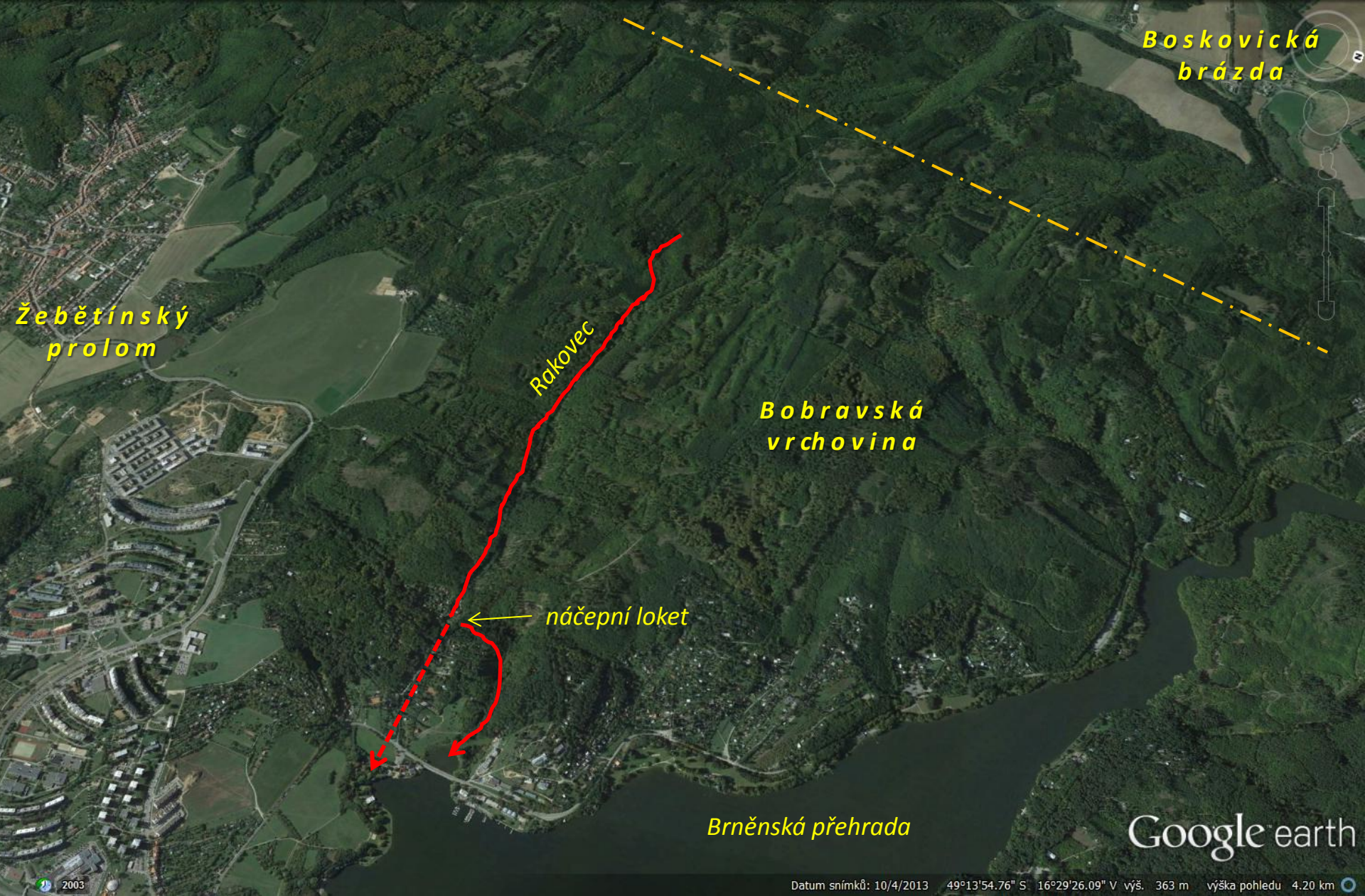

náčepní loket

sedlo /wind gap/

uderfit stream

Říční pirátství – Rakovec, Brněnská přehrada

Diskordantní odvodňování

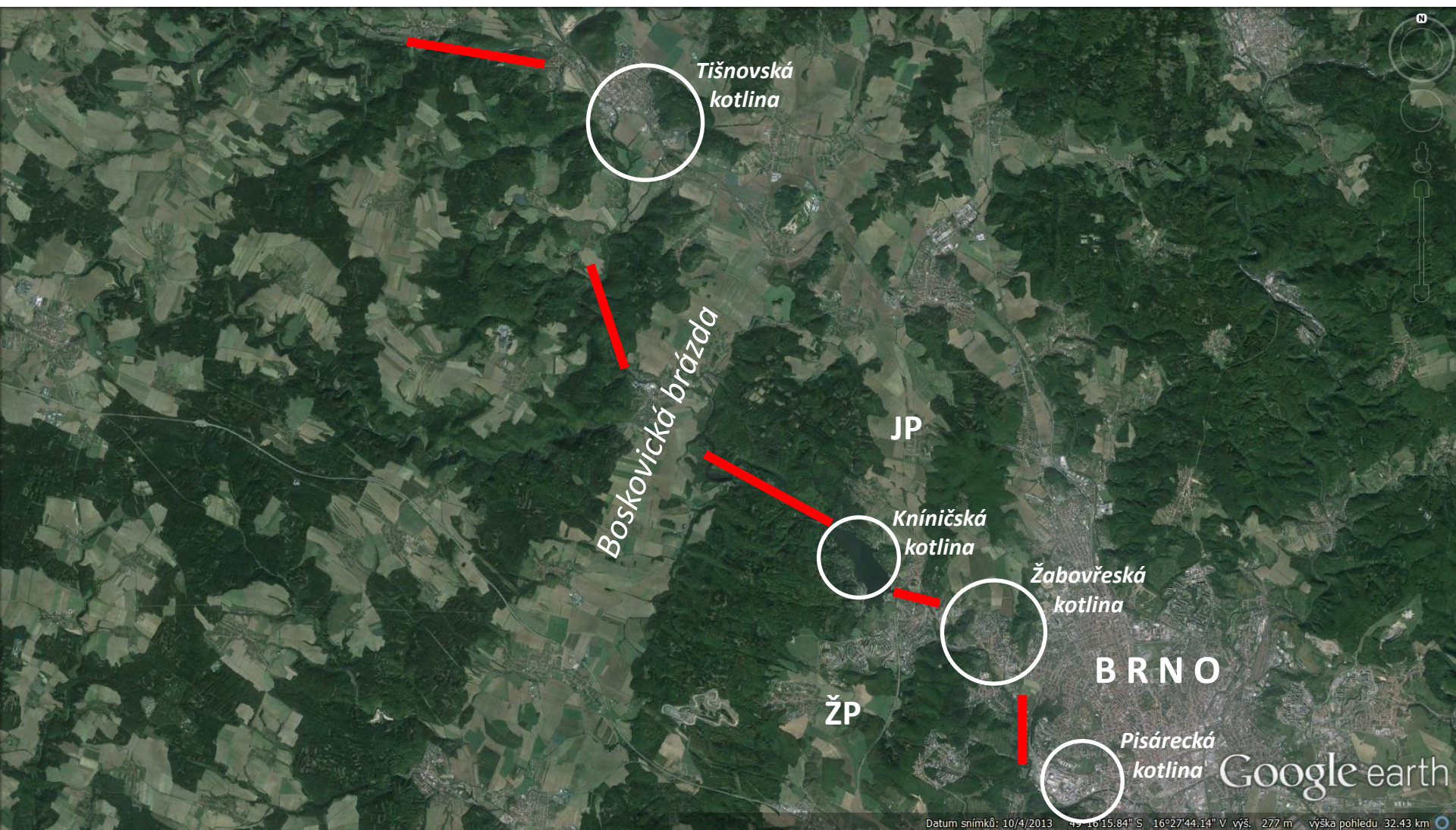
Vodní toky probíhají napříč (nesouhlasně) geologickými strukturami

PRŮLOMOVÁ ÚDOLÍ:

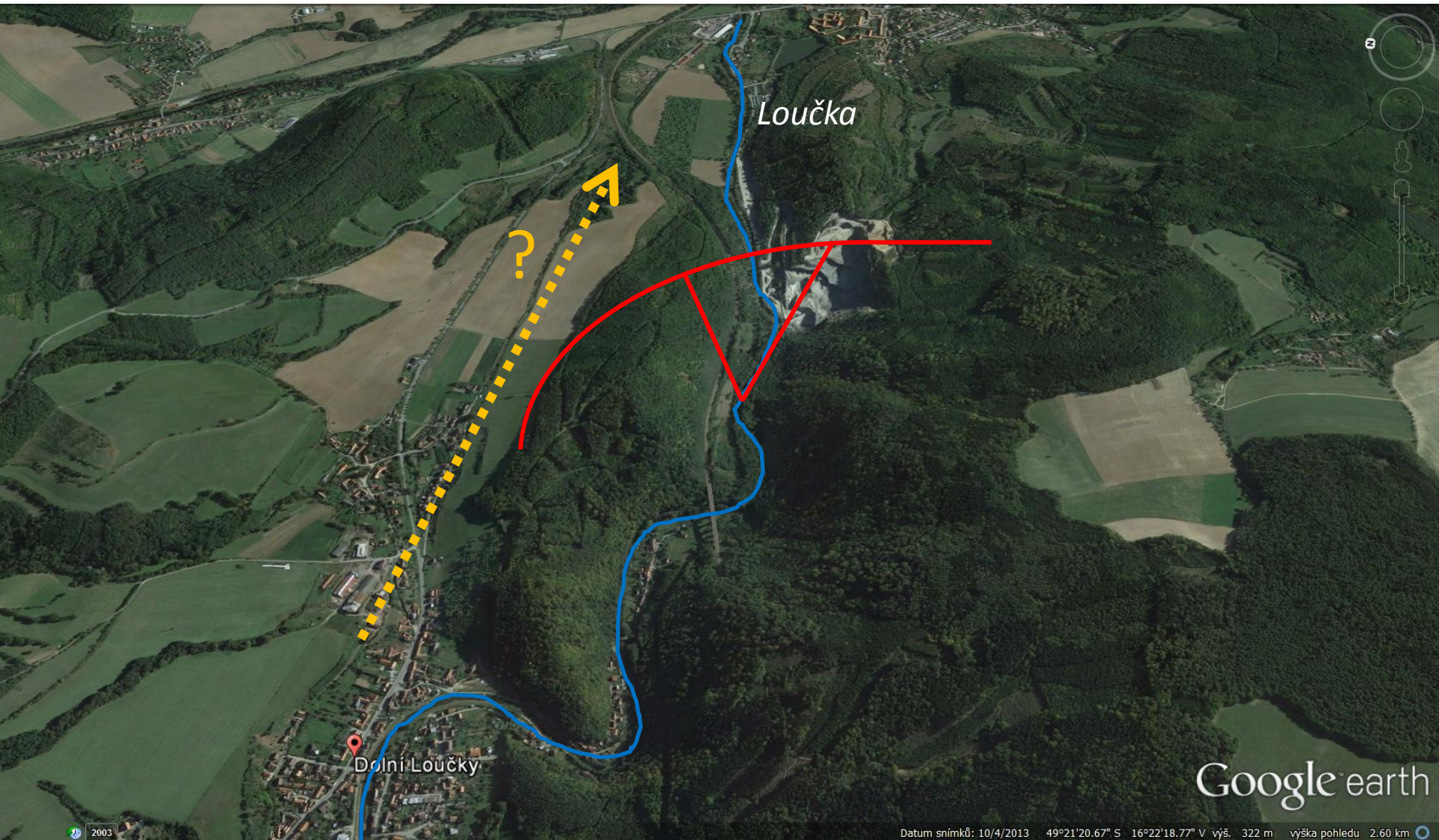
- antecedentní
- epigenetická

Průlomová údolí v brněnském prostoru

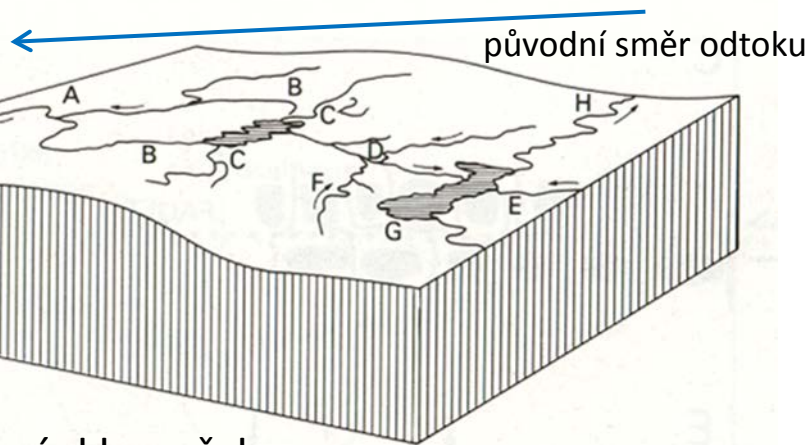
Epigenetické údolí Loučky

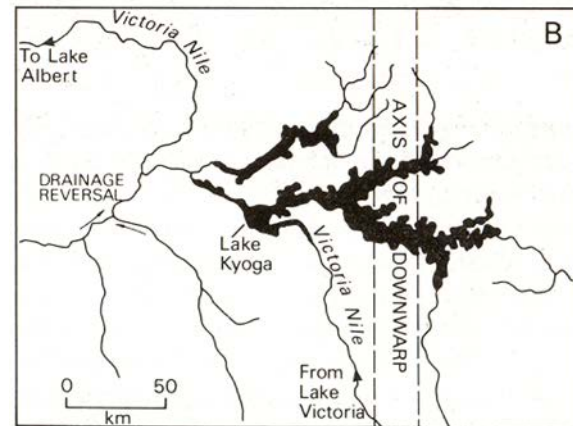
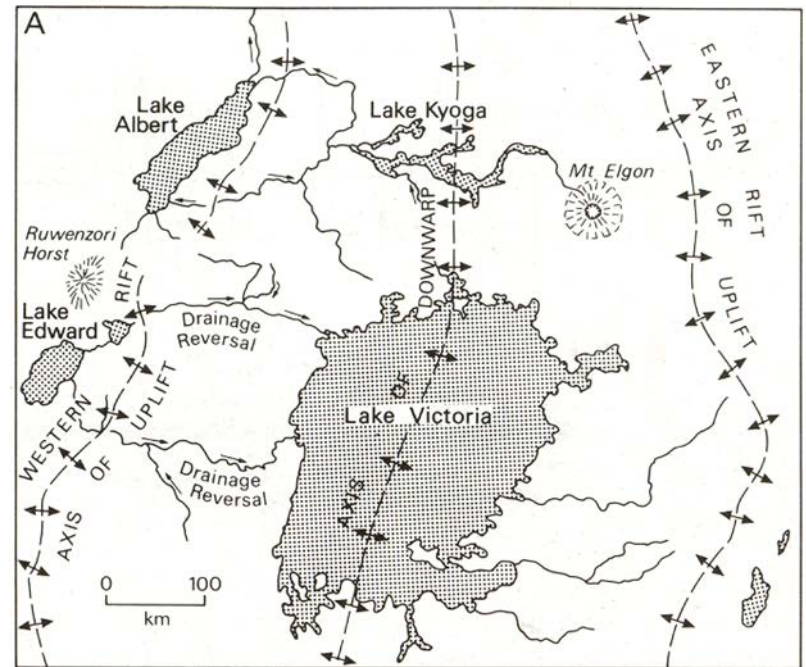
Tektonika a říční síť

Aktivní tektonická kontrola

vliv vyklenování

- A = zvýšení sklonu řek
- B = ztráta vodnosti
- C = pokles sklonu řek, neorganizovaná říční síť
- D = reverze odvodňování
- E = původní směr odtoku
- F = protisměrný přítok

Případová studie

Vliv vyklenování na odtok v oblasti východoafrického riftového systému

Vliv pohybů na zlomech

vertikální pohyb ker

horizontální pohyb ker

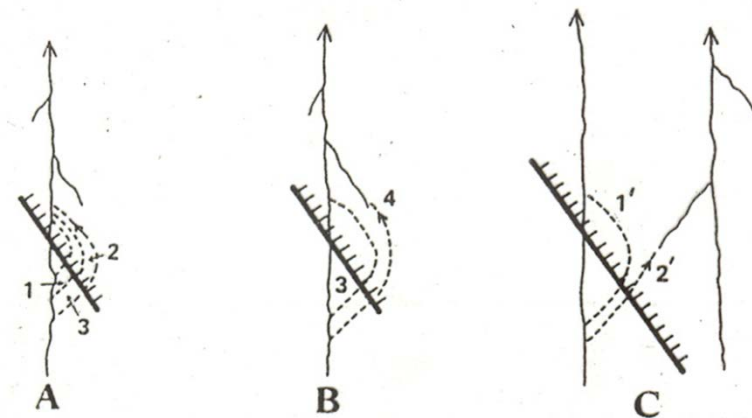
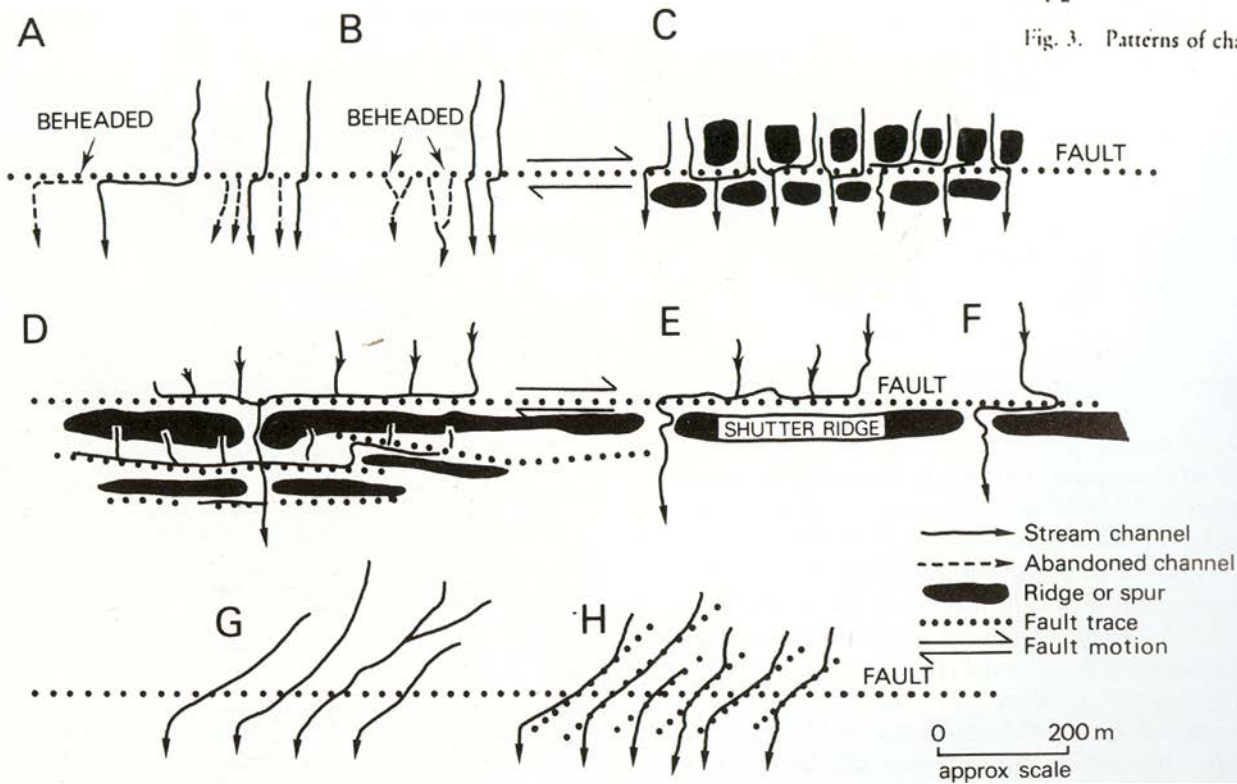

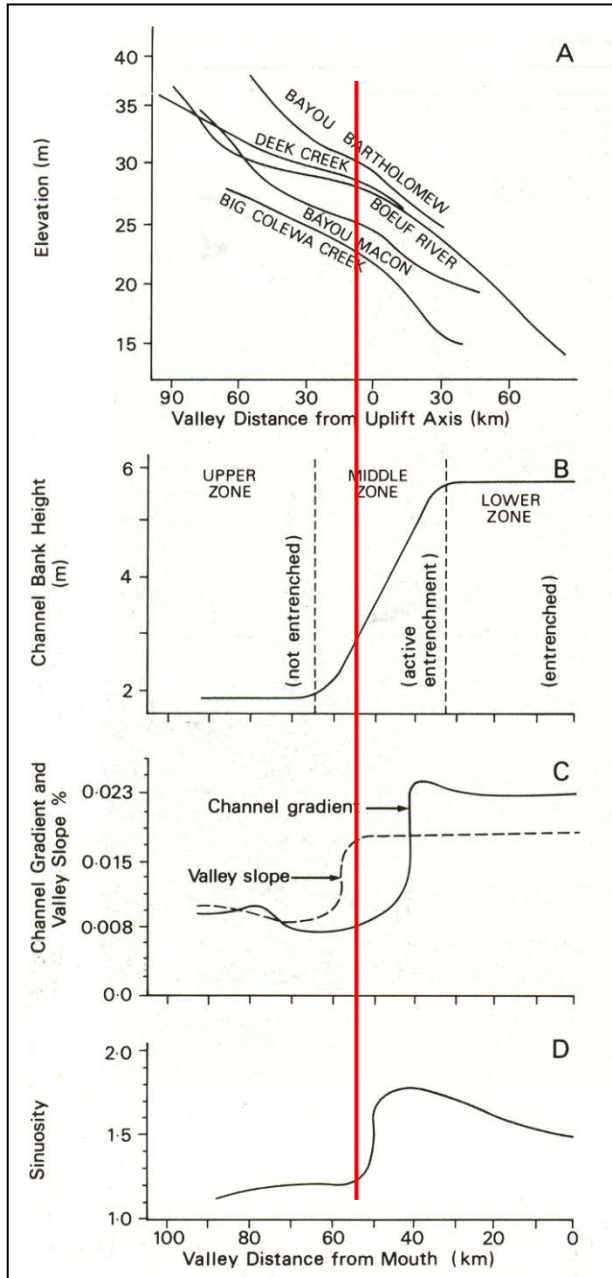
Fig. 3. Patterns of changing river courses obliquely crossing a fault line.

Aktivní tektonika a změny korytové morfologie

Monroe fault

říční síť v povodí dolní Mississippi

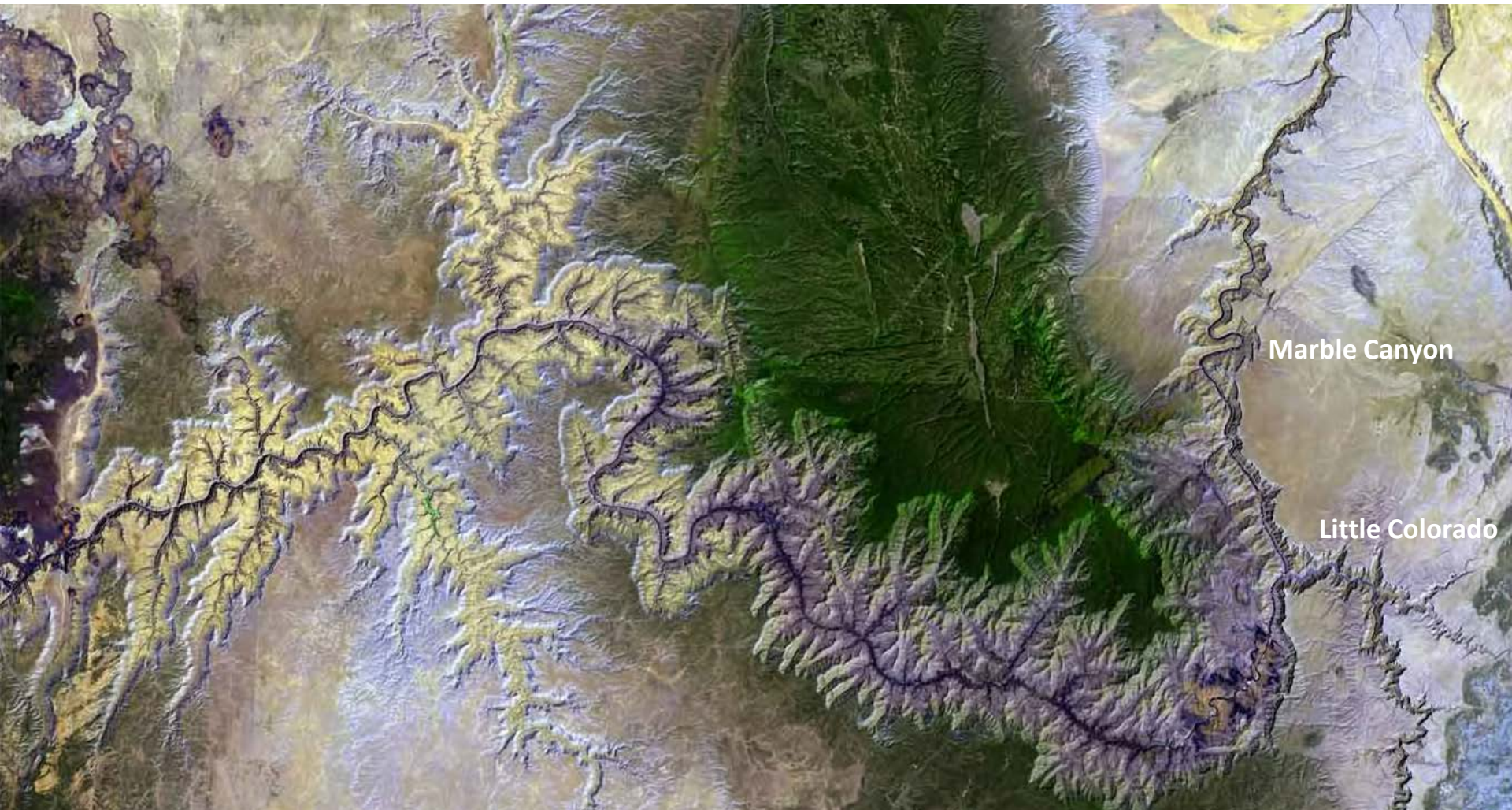

Případová studie 1

Tektonika a odvodňování Coloradské plošiny

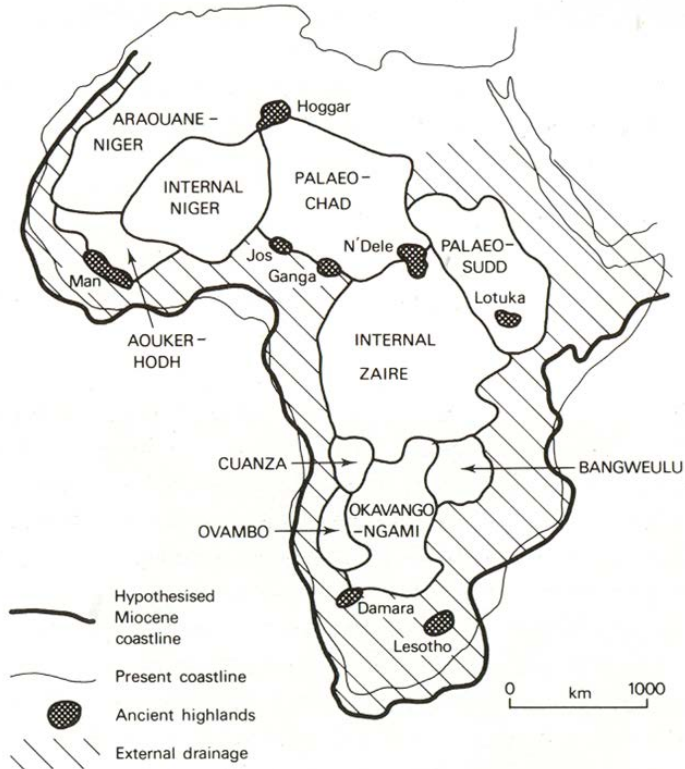
18 – 10 mil. let BP přínos materiálu od JZ

10 – 3 mil. let BP vývoj odvodňování směrem k Z
stáří Grand Canyonu cca 3 mil. let

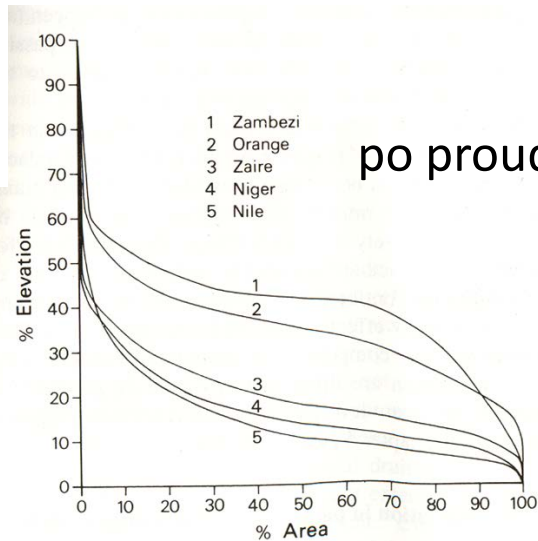

Případová studie 2

Tektonika a odvodňování Afriky

Hypsometrické křivky největších povodí Afriky

proti proudu

Orange River

knick point
Augrabies Falls

po proudu

